

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВіО). Ф. Р-5265. Оп. 9. Спр. 68. 568 арк./Кравченко, Микола. Зібрання творів. Том 1. Вінниця: Просвіта, 2003. 568 с.
2. ДАВіО. Ф. Р-5265. Оп. 9. Спр. 75. 598 арк./Кравченко, Микола. Зібрання творів. Том 8. Вінниця: Просвіта, 2005. 598 с.
3. ДАВіО. Ф. Р-5265. Оп. 9. Спр. 77. 601 арк./Кравченко, Микола. Зібрання творів. Том 10. Вінниця: Просвіта, 2005. 601 с.
4. ДАВіО. Ф. Р-5265. Оп. 9. Спр. 79. 595 арк./Кравченко, Микола. Зібрання творів. Том 12. Вінниця: Просвіта, 2005. 595 с.
5. ДАВіО. Ф. Р-5265. Оп. 9. Спр. 80. 558 арк./Кравченко, Микола. Зібрання творів. Том 13. Вінниця: Просвіта, 2009. 558 с.
6. Кратохвиль В. И. Мы – инопланетяне. К.: Астарта, 1997. 176 с.
7. Найдена капсула, с помощью которой инопланетяне занесли на Землю жизнь//ryb.ru/2020/11/25/1699957.
8. Строгова О. Кто живет в «Стране багровых туч»?//Тайны XX века, 2021, № 22, с. 4-5.

Валерій Войтович

АНАТОЛІЙ СОЛЯР: ВИКЛАДАЧ, ОРГАНІЗАТОР, КРАЄЗНАВЕЦЬ

У статті розглядається життєвий шлях викладача історії Могилів-Подільського технолого-економічного коледжу ВНАУ, краєзнавця та громадського діяча, його участь в дослідженні історії Поділля та організації міжвузівських краєзнавчих студентських конференцій.

Ключові слова: Соляр Анатолій Петрович, Могилів-Подільський, викладач, краєзнавець, громадський діяч, краєзнавчі конференції, історико-краєзнавчі конференції.

У Могилів – Подільському технолого – економічному коледжі Вінницького Національного аграрного університету вже 35 років працює викладачем історії Соляр Анатолій Петрович. Він народився 8 серпня 1955 року у мальовничому селі Кукавка Могилів-Подільського району Вінницької області. Тут пройшли його дитячі та юнацькі роки. Навчаючись у школі, він зацікавився краєзнавством і активно допомагав вчителю історії - відомому краєзнавцю Еммануїлу Марковичу Таєрману у створенні сільського краєзнавчого музею. По закінченню середньої школи проходив військову службу. Після демобілізації два роки працював завідуючим сільським клубом у своєму рідному селі. Однак мрія стати вчителем історії та займатися краєзнавством не полишала його. У 1979 році він стає студентом історичного факультету Вінницького державного педагогічного інституту ім. М.Островського. За період навчання в інституті набув

досвіду громадської роботи – був головою студентської ради гуртожитку. Його однокурсник – нині декан факультету історії, права і публічного управління Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, професор, кандидат історичних наук Юрій Анатолійович Зінко – відзначає його сумлінне ставлення до навчання та виконання громадських доручень. По закінченню інституту Анатолій Петрович працював вчителем історії в одній із шкіл м. Дубоссари (Молдавська РСР), а з 1985 року – викладачем Могилів-Подільського технологічного технікуму (сьогодні – технолого-економічний коледж).

Працюючи в коледжі А. Соляр, поряд з великим об'ємом викладацької роботи, активно займався історико-краєзнавчими дослідженнями Могилівщини. До цього спонукали його попередня робота у Молдавії і те, що студентами коледжу були також жителі сусідньої Молдавії. Тема українсько-молдавських відносин прослідковується в його дослідженнях і сьогодні. Він вважає, що для студентської молоді виховання краєзнавством це не тільки навчання і поширення знань про минуле та сьогодення свого краю, його особливості та визначні пам'ятки, але й розвиток потреби в дієвій турботі про його майбутнє, про збереження його культурної і природної спадщини, що є важливим засобом взаємозв'язку поколінь і багато в чому визначає уявлення про місце свого краю в регіоні та в Україні.

Спільно з викладачем літератури Кордонською Альоною Василівною в коледжі було створено історико – етнографічний клуб «Поділля», у якому студенти коледжу активно займалися дослідженням історичного минулого Поділля. А. Соляр згадує: «Ми розпочали свою роботу з краєзнавчого проекту «Сім чудес Могилів – Подільщини», до участі в проекті залучили також студентів – жителів сусідньої Молдавії, які навчалися в коледжі». Проводилися краєзнавчі конференції, круглі столи, конкурси. Члени клубу Ярослава Серженік та Катерина Яблонська взяли участь у роботі П'ятої Могилів – Подільської науково-краєзнавчої конференції з доповіддю «Іван Гонта та Могилів-Подільщина»[1, с. 467-472].

З ініціативи Анатолія Петровича почали проводити міжвузівські краєзнавчі студентські конференції. В цих конференціях беруть участь студенти коледжів міста: Могилів-Подільського технолого-економічного коледжу ВНАУ, ДВНЗ «Могилів-Подільський монтажно-економічний коледж», Могилів-Подільського медичного коледжу. Згодом, до участі в конференціях залучалися старшокласники міських шкіл. На протязі 2017 – 2020 років проведено п'ять студентських конференцій, на яких розглядалися такі актуальні теми: «Трагічні сторінки історії України: доля оstarбайтерів Поділля у роки Другої світової війни», «Українська революція і наш край: погляд через століття», «Голодомор 1946-1947 років та наш край», «Доба «великого терору» 1937-1938рр. та Могилів – Подільщина», «Вихідці з Могилів-Подільщини – активні учасники Української революції 1917-

1921рр.». Матеріали конференцій зберігаються і доступні кожному бажаючому – з ними можна ознайомитися у фондах центральної районної бібліотеки, колектив якої надавав приміщення та технічні засоби для проведення конференцій. Їх використовують у своїй роботі викладачі історії шкіл та коледжів. Окремі доповіді студентів, в яких досліджувалися історичні події у житті Подністров'я (наприклад, участь могилівчан у Хотинському повстанні 1919 року) , були передані навчальним закладам сусідньої Молдови. До участі в студентських конференціях запрошувалися могилівчани – члени НСКУ та Громадської організації «Могилів-Подільське краєзнавче товариство» Валерій Войтович, Марія Гоцуляк, Анатолій Бойта, Володимир Колесник, Надія Вартанович. На запрошення організаторів конференції, участь в одній із них взяв участь Сергій Дмитрович Гальчак – доктор історичних наук, професор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, голова правління Вінницької обласної організації НСКУ.

Анатолій Соляр стає одним із організаторів і активним учасником Могилів –Подільських науково-краєзнавчих конференцій, які були започатковані у 1996 році, являється членом організаційних комітетів даних конференцій, а в 2015 році виконував обов'язки відповідального секретаря оргкомітету П'ятої Могилів-Подільської науково-краєзнавчої конференції. Більшість з них проводилися на матеріальній базі його рідного коледжу. Він автор краєзнавчих досліджень: «З історії Могилів-Подільського технологічного технікуму»[2, с. 229-231], «Повоєнний голод 1946-1947рр. на Могилів-Подільщині»[3, с. 317-321], «Гідроніми і ойконіми Могилів-Подільщини»[4, с.138-142], «Топоніміка села Кукавка Могилів-Подільського району Вінницької області»[5, с.407-411], «Хотинське повстання 1919р.та Могилів-Подільщина»[6, с.187-192].

Наслідком спільних краєзнавчих досліджень В. Войтовича та А. Соляра стали публікації « Марія Гоцуляк: розмаїття талантів»[7, с.536-544], «Дерев'яні храми Могилів-Подільщини: сучасний стан і проблеми збереження»[8, с.33-40]. Спільно з А. В. Кордонською опубліковані статті «Історія Могилів-Подільського ДОТУ №112»[9, с.134-141], «Повоєнний голод 1946-1947 років на Могилів-Подільщині»[10, с.157-163].

Анатолій Петрович входить до складу групи лекторів, які на прохання керівників установ та організацій міста та району, виступають перед аудиторією з змістовними доповідями, в яких розкриваються сторінки історичного минулого України. Так, у 2018 році разом з В. В. Войтовичом було проведено чотири лекції на тему «Українська революція 1917-1921 рр.» для особового складу Могилів-Подільського прикордонного загону. Краєзнавець активно співпрацює з місцевою та регіональною пресою, де опубліковані статті: «Визвольна зоря 44-го. Як це було...» [11], «Єдність дій, Соборність душ» [12], «Студентська конференція «Геноцид України в ХХ

столітті» [13], «Сценарій вечора «Герої Крут – для нащадків взірць» [14], «Сценарій вечора «Горять свічки в людських долонях, жовті й білі» [15] та інші.

Як викладач, Соляр Анатолій Петрович активно ділиться своїм досвідом роботи з колегами, приймаючи участь міжнародних, всеукраїнських та регіональних педагогічних конференціях . Темами його виступів і публікацій були: «Сучасні педагогічні технології та інноваційні методики підготовки молодших спеціалістів: досвід та перспективи», «Сучасний підхід до викладання суспільних дисциплін», «Проблемно-пошуковий метод викладання історії в коледжі».

А. Соляр бере активну участь у громадському житті коледжу, міста та району. Багато років він очолював профспілкову організацію коледжу, обирався депутатом Могилів-Подільської міської ради, був народним засідателем у суді, став першим організатором в місті об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, головою якого залишається протягом 15-ти років. З самого початку діяльності ГО «Могилів-Подільське краєзнавче товариство» (2016 р.) він обіймає посаду члена правління організації. На найближче майбутнє він планує приймати участь у всіх заходах громадської організації, в наукових конференціях на Поділлі, а також в підготовці написання і публікації ряду статей у місцевій та регіональній пресі.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. П'ята Могилів-Подільська науково-краєзнавча конференція: Матеріали конференції, 16-17 жовтня 2015 р., - м. Могилів-Подільський. Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2015. 536 с.
2. Друга Могилів-Подільська краєзнавча конференція. Могилів-Подільський, Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. 288 с.
3. Третя Могилів-Подільська науково-краєзнавча конференція. Могилів-Подільський, Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. 428 с.
4. Четверта Могилів-Подільська науково-краєзнавча конференція: 28-29 вересня 2012 р., - Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2012. 288 с.
5. П'ята Могилів-Подільська науково-краєзнавча конференція: Матеріали конференції, 16-17 жовтня 2015 р., м. Могилів-Подільський. Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2015. 536 с.
6. Шоста Могилів-Подільська науково-краєзнавча конференція: Матеріали конференції, 27-28 жовтня 2017 р., м. Могилів-Подільський. Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2017. 436 с.
7. Вінниччина: минуле та сьогодення: Матеріали XXV Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, 11-12 жовтня 2013 р., Вінниця: ТОВ «Консоль» , 2013. 582 с.
8. Археологічні студії «Межибіж»: науковий щорічник. Хмельницький: ІРД, 2013 №2. 404 с.

9. Вінниччина: минуле та сьогодення: Матеріали XXVI Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції «Вінниччина в роки Другої світової війни. 1939-1945», 10-11 жовтня 2014 р., м. Вінниця. Вінниця: 2014. 319 с.
10. Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження: Матеріали XXVIII Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції 30 листопада 2017 р.: м. Вінниця. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2017. 238 с.
11. Соляр А. Визвольна зоря 44-го. Як це було... // «Краяни», №11, 2012.
12. Соляр А. Єдність дій, Соборність душ // «Краяни», №5, 2015.
13. Соляр А. Студентська конференція «Геноцид України в ХХ століття» // Вінниччина, №96. 2014.
14. Соляр А. Сценарій вечора «Герої Крут – для нащадків вірець» // «Класному керівнику. Усе для роботи», №12. 2014.
15. Соляр А. Сценарій вечора «Горять свічки в людських долонях, жовті й білі» // «Класному керівнику. Усе для роботи», №9. 2014.

Руслан Зелінський

ЛІТИН – МІСЦЕ ОСТАНЬОГО СПОЧИНКУ ЕПИСКОПА ДИМИТРІЯ

У статті викладено маловідомі факти єпископа православної церкви Димитрія Галицького. Зокрема його участь в церковних та суспільних подіях початку ХХ століття. Акцентовано увагу на останньому його місці церковного служіння та місці захоронення у Літині. Наведено коментар та оцінку з боку церковних ієрархів єпископа Димитрія щодо його участі в обновленській церкві та можливості подальшого перебування в сані єпископа.

Ключові слова. Єпископ Димитрій Галицький, Літин, єпископ Єпископівградський Онуфрій, Українська синодальна (обновленська) церква.

Неподалік від входу до старого кладовища у Літині, що на Вінниччині, знаходиться могила, де похований єпископ Димитрій. Місце останнього спочинку архіпастиря доглянуте, встановлений сучасний надгробок, а на могильній плиті викарбувано напис: «Єпископ Димитрий (Галицький) 1865-1932».

Мало кому з літинчан, за винятком місцевого духівництва та церковного активу, відома постать єпископа Димитрія. Навіть в історичній літературі знаходимо досить скупу інформацію про цю особистість. Однак автору статті вдалось віднайти деякі відомості про Димитрія Галицького. В книзі реєстрації актових записів про